

Marta Żuk

Charakter władzy Władysława Opolczyka na Rusi Halickiej w latach 1372-1378 i 1386-1387 : aspekt numizmatyczno-historiograficzny

Średniowiecze Polskie i Powszechne 4 (8), 139-149

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marta Żuk

Lwów

Charakter władzy Władysława Opolczyka na Rusi Halickiej w latach 1372—1378 i 1386—1387 Aspekt numizmatyczno-historiograficzny

Kwestia sprawowania władzy przez Władysława Opolczyka na Rusi Halickiej w latach 1372—1378 oraz w latach 1386—1387 pozostaje do dziś problemem słabo zbadanym i nadzwyczaj dyskusyjnym, dlatego całkiem zrozumiałą wydaje się zamysł poszerzenia zasobu informacji dotyczących badanej sprawy przez uzupełnienie go o przegląd materiału numizmatycznego. Halicka numizmatyka wymienionego okresu przez niemal dwa stulecia była z zainteresowaniem opisywana zarówno przez badaczy ukraińskich, jak i polskich, i chociaż dorobek ich pracy nie jest szczególnie imponujący, czego przyczyną jest niewielka liczba zabytków numizmatycznych z okresu panowania Władysława Opolczyka (M. Kotlar zna blisko 20 egzemplarzy, podczas gdy ruskich groszy Władysława Jagiełły zachowało się ponad 400¹; A. Kryżaniwski poddaje analizie 129 srebrnych groszy i 66 miedzianych ruskich denarów, a także niemal 800 monet Władysława Jagiełły), zasługuje jednak na uwagę i refleksję².

Nie znamy dokładnej daty urodzenia Władysława Opolczyka — sytuuje się ją pomiędzy rokiem 1326 a 1330. Nie ustalono ściśle również dnia jego śmierci — było to 8 lub 18 maja 1401 roku. Był on najstarszym synem opolskiego księcia Bolesława II i Elżbiety, córki księcia świdnickiego Bernarda³.

¹ M. Котляр: *Галицька Русь в II-й пол. XIV—I-й чверті XV ст.* Київ 1968, s. 59.

² А. Крижанівський: *Львівський монетний двір у період «угорського» підпорядкування Галичини (1370—1386 рр.)*. В: *Україна в Центрально-Східній Європі*. Вип. 2. Київ 2002, s. 105.

³ K. Jasiński: *Rodowód Piastów śląskich*. Kraków 2007, s. 558.

Pierwsze swe sukcesy na arenie politycznej osiągnął Władysław na dworze Ludwika Węgierskiego, na którym w latach 1367—1372 sprawował godność palatyna, stając się faktycznie drugą osobą w państwie. W trosce o interesy Ludwika Węgierskiego brał aktywny udział w działaniach dyplomatycznych w sprawie sukcesji korony Królestwa Polskiego. Za sumienną służbę król wynagrodził księcia wieloma lennami i mianował wielkorządcą Rusi Halickiej — Władysław piastował ten urząd w latach 1372—1378. W 1378 roku sprawował też urząd wielkorządcy Polski⁴.

Zanim przystąpimy do bezpośredniego omówienia podjętego tematu, powinniśmy, opierając się na zabytkach numizmatycznych, przedstawić sytuację ziem halickich w okresie przed panowaniem Władysława Opolczyka, w trakcie jego panowania i po nim. Przedstawienie godła Rusi Halickiej na awersie monet Kazimierza Wielkiego i tym bardziej napisu „MONETA DOI RUCSIE K” może sugerować, że Ruś Halicka pod jego panowaniem stanowiła odrębny organizm państwowy. Gdyby bowiem było inaczej, to wątpliwe, czy Kazimierz Wielki pozwoliłby mincerzom na wybitcie napisu „MONETA RUCSIE” i dynastycznego herbu Rusi Halickiej⁵. Wybiegając nieco do przodu, zwróćmy uwagę, że nawet po 1387 roku, gdy Ruś Halicka została ostatecznie inkorporowana do państwa polskiego, na awersie halickich monet Władysława Jagiełły (pierwszych lat XV wieku) umieszczano napis „MONETA RUSSIE”, co wydaje się dość zaskakujące w sytuacji umocnienia polskiej władzy nad nowo przyłączonym terytorium⁶. Można dodać, że polski system pieniężny wyparł halicki pieniądz ruski dopiero wtedy, gdy mniej więcej w 1414 lub 1415 roku Władysław Jagiełło, by położyć kres autonomii halickiego systemu pieniężnego, zamknął mennicę lwowską. J. Kuźma datuje jej zamknięcie na rok 1408.

W listopadzie 1370 roku suweren Władysława, król Węgier Ludwik Andegaweński został koronowany na króla Polski. Pod jego władzą znalazła się również Ruś Halicka. Radość z tego powodu była jednak przedwczesna, Ludwik stanął bowiem przed poważnym problemem braku spadkobiercy. Usiłując zapewnić swym córkom sukcesję korony polskiej, by uniknąć narażenia się polskiej elicie politycznej, był zmuszony do dyplomatycznego sposobu działania także w sprawie zagwarantowania stopniowego przyłączenia Rusi Halickiej do Węgier. Niewątpliwie, księcia Władysława Opolczyka, utalentowanego dyplo-

⁴ Zob. na ten temat najnowszą monografię poświęconą księciu: J. Sperka: *Władysław książę opolski, wieluński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330—8 lub 18 maja 1401)*. Kraków 2012.

⁵ М. Котляр: *Галицька Русь в II-й пол. XIV—I-й...*, s. 55; Ю. Кузьма: *Галицькі монети 1350—1408 років — свідки української історії*. В: *Альманах УНСоюзу*. Вип. 68. Джерсі Ситі—Нью-Йорк 1978, s. 102.

⁶ K. Bandtkie: *Numizmatyka krajowa*. T. 1. Warszawa 1839, s. 24—25; Ю. Кузьма: *Галицькі монети 1350—1408 років...*, s. 102, 106.

matę, swego najbliższego doradcę i przedstawiciela polskiej dynastii Piastów, uważał on za najbardziej realnego i odpowiedniego pretendenta do sprawowania władzy w Rusi Halickiej. Władysław, wtajemniczony w plany Ludwika Węgierskiego, będąc ambitnym i pragmatycznym politykiem, z pewnością był zainteresowany losem bogatych ziem halickich. Dowodem na pospieszne usiłowanie zmanifestowania przez Władysława Opolczyka swej władzy w Rusi Halickiej było wybite przez niego monety ze stemplem rewersu ostatniego wzoru grosza Kazimierza Wielkiego⁷.

Cechą charakterystyczną halickich monet Władysława Opolczyka jest różnorodność typów, co tłumaczy się specyficznymi okolicznościami władania Rusią Halicką (przez księcia opolskiego). Do dziś trwają spory o zakres władzy i zasady, na jakich Władysław panował na tym terytorium. Wśród ukraińskich badaczy drugiej połowy XIX—początku XX wieku (D. Zubrzycki, I. Szaraniewicz, W. Myłkowycz) dominował pogląd, że Władysław Opolczyk był ostatnim monarchą Rusi Halickiej i rządził nią na prawie książęcym⁸. Z kolei Iwan Stupnicki, I. Wahylewycz i A. Petruszewycz za argumenty przemawiające za uznaniem Władysława za wielkorządcę i namiestnika Rusi uznali brak w źródłach bezpośredniej informacji o pozycji opolskiego księcia w Rusi Halickiej⁹ oraz dokument Władysława z 13 stycznia 1379 roku, w którym zwraca się on do Ludwika, jako jego poddany, nazywając go łaskawym panem, a także monety Władysława Opolczyka, na których litera „W” została przedstawiona bez symbolicznych oznaczeń (korony królewskiej). Należy tu zwrócić uwagę, że Mychajło Hruszewski jako pierwszy przekonująco udowodnił tezę o samodzielnych rządach Władysława, choć sprawowanych pod zwierzchnictwem Ludwika Andegaweńskiego¹⁰. Uzasadniał ją w sposób następujący: opolski książę tytułował siebie księciem Rusi: „Dux Russiae” lub włodarzem Rusi: „Dominus Russiae”, lub też jej panem i dziedzicem: „dominus et heres”; bił własną monetę; używał książęcej pieczęci majestatycznej, a uważając się za największego właściciela ziemskiego, rozdał ponad sto wsi itd. W 1929 roku wydano pracę A. Gilewicza, która do dziś pozostaje fundamentalną rozprawą poświęconą zagadnieniu sprawowania władzy przez Władysława Opolczyka w Rusi Halickiej. W gruntownym wywodzie autor przedstawił szerokie spektrum zagadnień, takich jak np.: charakter władzy księcia opolskiego na

⁷ А. Крижанівський: *Львівський монетний...*, s. 105; Ю. Кузьма: *Галицькі монети 1350—1408 років...*, *passim*.

⁸ D. Zubrzycki: *Kronika miasta Lwowa*. Lwów 1844, s. 35, 41, 266—268; В. Милькович: *Студія Критични надь історією руско-польською*. Львовь 1893, s. 83.

⁹ AGZ, T. 3, s. 56—57; I. Szaraniewicz: *Rządy Władysława Opolczyka na Rusi*. „Biblioteka Ossolińskich” 1864, T. 4, s. 266—268; А. Петрушевич: *Портрет князя Владислава Опольского последнего удельного князя Галицкой Руси, Оттиск «Временник»*. Львов 1895, s. 4—7.

¹⁰ М. Грушевський: *Ілюстрована історія України*. Київ—Львів 1990, s. 143; Tenże: *Історія України-Руси*. Т. 4—5. Київ 1992, s. 105—108.

Rusi, stosunek Władysława do wyznań religijnych, działalność miastotwórcza księcia i cechy charakterystyczne jego polityki gospodarczo-kolonizacyjnej. Omawiając podstawy i zasięg władzy Władysława Opolczyka na Rusi, autor oparł się na relacjach średniowiecznych kronikarzy, poddał analizie zbiór dokumentów będących w większości przywilejami (aktami nadania), a w podsumowaniu nazwał Władysława lennikiem Polski i samodzielnym rządcą Rusi Halickiej¹¹. Współcześni badacze ukraińscy: Jarosław Isajewycz i L. Wojtowycz, również opowiadają się za uznaniem książęcego statusu Władysława Opolczyka, odwołując się przy tym do wspomnianych tu argumentów¹². Dla przeciwwagi — współczesna historiografia polska, ewoluując od jednoznacznie negatywnego postrzegania Władysława Opolczyka w poprzednim stuleciu aż do podejmowania prób rehabilitacji tej postaci, skonstruowała w celu przedstawienia pozycji Władysława w Rusi Halickiej neutralną koncepcję „regencji”¹³. Zwróćmy uwagę, że poprzednicy współczesnych historyków polskich: K. Stadnicki, K. Szajnocha, J. Szujski, E. Breiter, J. Dąbrowski, przedstawiając Władysława jako zdrajcę interesów państwa polskiego, pozytywnie jednak oceniali jego działalność w Rusi Halickiej, szczególnie na polu wyznaniowym i gospodarczo-kolonizacyjnym oraz jako wielkorządcy i namiestnika Ludwika Węgierskiego¹⁴.

Z tego powodu halickie monety Władysława Opolczyka stanowią cenny materiał zarówno jako odbicie handlowo-gospodarczego życia Rusi Halickiej tego okresu, jak i z tego powodu, że umożliwiają one znalezienie klucza do

¹¹ A. Gilewicz: *Stanowisko i działalność gospodarcza Władysława Opolczyka na Rusi w latach 1372—1378*. Lwów 1929, s. 35; ostatnio na ten temat zob.: D. Karczewski: „*Meliorator terrae Rusiae*”. *Panowanie Władysława Opolczyka na Rusi (1371—1378)*. W: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach*. Red. A. Barciak. Katowice 2007, s. 261—281; J. Sperka: *Władysław książę opolski...*, s. 279 i nast.

¹² Л.В. Войтович: *Князівські династії східної Європи (кінець IX—початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль*. Львів 2000, s. 436, 446—447; Я. Ісаєвич: *Етноси, мова і релігії. Адміністративний устрій*. В: *Історія Львова у трьох томах*. Т. 1. Львів 2006, s. 80; Його ж: *Войтович Л. Перехідний час: 1349—1387*. В: *Історія Львова...*, s. 67—70.

¹³ R. Sękowski: *Udział rycerstwa śląskiego w rządach i kolonizacji Rusi Czerwonej przez Władysława Opolczyka — problemy genealogiczne i rozeznanie wstępne*. W: *Władysław Opolczyk, jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*. Red. A. Pobóg-Lenartowicz. Opole 2001, s. 115—137; J. Sperka: *Urzednicy Władysława Opolczyka na Rusi*. W: *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej*. T. 10. Warszawa 2004, s. 83—102; Tenże: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370—1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*. Katowice 2006, s. 34; S.A. Sroka: *Itinerarium księcia Władysława Opolczyka z lat 1372—1378*. „*Rocznik Przemyski*” 1991/1992, T. 28, s. 148—154.

¹⁴ K. Stadnicki: *Synowie Gedymina*. T. 2. Lwów 1853, s. 64—69; K. Szajnocha: *Jadwiga i Jagiello 1374—1413. Opowiadanie historyczne*. T. 1. Warszawa 1869, s. 81, 172; E. Breiter: *Władysław książę opolski, pan na Wieluniu, Dobrzyniu i Kujawach, palatyn węgierski i wielkorządca Polski i Rusi*. Lwów 1889, s. 21, 44, 290.

rozumienia procesów politycznych — w tym przypadku chodzi o ustalenie statusu prawnego Władysława w Rusi Halickiej w kontekście jego stosunków z suwerenem Ludwikiem Węgierskim.

W 1839 roku wydano fundamentalną pracę K. Bandtkiego na temat polskiej numizmatyki. Jej pojawienie się zdeterminowało dalszy rozwój badań naukowych poświęconych problematyce monet halickich XIV—XV wieku. Jak na tamte czasy dzieło to pozytywnie zaskakuje ścisłą systematyką zabytków numizmatycznych, ładunkiem terminologicznym i argumentacją opartą na znajomości źródeł. Badacz wyróżnił trzy warianty monet Kazimierza Wielkiego, trzy typy monet Władysława Opolczyka i ponad dziesięć rodzajów monet Władysława Jagiełły¹⁵.

Jako pierwszy zagadnieniem polityki pieniężnej Władysława zainteresował się Iwan Stupnicki, który poddał je gruntownej analizie w kontekście problemu zakresu władzy Władysława Opolczyka na Rusi Halickiej. Według niego, zabytki numizmatyczne, takie jak półgrosze Władysława i miedziane denary, każą wątpić w jego niezależność, o ile na monetach nie występują cechy mogące na nią wskazywać¹⁶. W szczególności, na awersie przedstawiono literę „W” pozbawioną symbolicznych atrybutów (korony, mitry książęcej), z napisem „WLADISLAUS DUX”. Przy czym znów wyrazu „DUX” użyto tu w mianowniku, a nie w dopełniaczu, co jest niezgodne pod względem gramatycznym z wyrazem poprzednim, a zatem nie dotyczy Rusi Halickiej, lecz samej osoby. Na rewersie widnieje następujący napis: „MONETA RUSSIE”. Według badacza, gdyby w jego miejscu widniał napis „DOMONI RUSSIE” lub przynajmniej „MONETA RUSSIE WLADISLAI”, dobitnie świadczyłoby to wówczas o książęcym statusie Władysława. Ale też trzeba powiedzieć, że Ruś Halicka zachowała tymczasem odrębność polityczną — czego potwierdzeniem jest jej autonomia, znacznie szersza niż w przypadku innych prowincji Królestwa Węgier — jak również herb i własną monetę¹⁷.

Iwan Stupnicki wyodrębnił trzy typy monet Władysława Opolczyka: 1) srebrne grosze pierwszego rodzaju, w których na awersie przedstawiono literę „L” z napisem dookoła: „LODVICI REGIS UNGARIE”, a na rewersie: „VLADISLAUS DUX” i herb Lwowa; 2) grosze drugiego rodzaju, na których wybito literę „W” z napisem „WLADISLAUS DUX”, a na rewersie — „MONETA RUSSIE”; 3) miedziane denary z wizerunkiem inicjału litery „W” na awersie¹⁸. Zasadniczo jednak Stupnicki opowiedział się mimo wszystko za uznaniem Władysława za namiestnika kraju, który otrzymał go na prawie lennym, a nie na wieczne czasy, i sprawował tam władzę jako lennik Ludwika

¹⁵ K. Bandtkie: *Numizmatyka krajowa...*, s. 18—20, 24—25.

¹⁶ J. Stupnicki: *O monetach halicko-ruskich*. „Biblioteka Ossolińskich” 1865, T. 7, s. 119—120.

¹⁷ Tamże, s. 118.

¹⁸ Tamże, s. 126—127.

Węgierskiego¹⁹. Rozprawa Stupnickiego zasługuje na pozytywną ocenę, jego poglądy bowiem nie tylko stanowią podstawę późniejszych badań, ale też do tej pory nie straciły na znaczeniu. Największą zasługą tego badacza jest to, że po raz pierwszy opisał miedziane denary Rusi Halickiej, trafnie wyjaśniając powody ich emitowania, tkwiące w przywiązaniu miejscowej ludności do korzystania z miedzianych monet pochodzących sprzed okresu polskich rządów. Zwracał uwagę, że miedziane denary były monetą typowo halicką. A zatem wiązanie ich emisji z czasami Władysława Jagiełły wydaje się niezbyt przekonujące, jeśli weźmiemy pod uwagę wprowadzenie lwowskich półgroszy o niskiej próbie i dążenie polskiej władzy do połączenia polskiego systemu monetarnego z systemem Rusi Halickiej²⁰. Tym niemniej, w swej pracy badacz wyraził błędne przekonanie, oparte na znanych mu bez mała dziesięciu znaleziskach z terenu Rusi Halickiej, o wyłącznie lokalnym charakterze obiegu halickiego pieniądza.

Polski znawca numizmatyki Franciszek Piekosiński, w kontekście podstawowego przedmiotu swych zainteresowań — numizmatyki Polski XIV—XV wieku, podjął próbę ustalenia stopy ruskich monet Władysława Opolczyka, dzieląc masę czystego srebra przez masę monety, przy czym wcześniej ustalił masę grosza Władysława na 1,24 g i próbę na poziomie 875. W ten sposób stopa tych ruskich groszy, na podstawie znanej jednostki masy (krakowskiej grzywny) 197,68 g, po podzieleniu przez masę monety 1,24 wynosi 160 monet z wymienionej jednostki masy metalu²¹.

Pogląd Iwana Stupnickiego poparł znawca polskich monet średniowiecznych Kazimierz Stronczyński, który również podzielał tezę o namiestnictwie Władysława i był przekonany, że Ludwik Węgierski uważał Ruś za królewską, a nie za księstwo²². Ponieważ jednak rozprawa Stronczyńskiego stanowi pracę uogólnioną pod względem zakresu materiału faktograficznego, dlatego w centrum uwagi badacza znalazły się przede wszystkim monety polskiego średniowiecza, a jedynie pośrednio halickie monety z czasów Władysława Opolczyka.

Badaniami nad halickimi monetami z XIV—XV wieku zainteresowali się na początku XX wieku także badacze ukraińscy. Rozprawa W. Ulanickiego — choć zasługuje na pewną krytykę i o ile można w niej zauważyć znaczną liczbę odniesień do wspomnianych prac polskich autorów i pomyłkowych stwierdzeń (np. o kluczowej roli Kazimierza Wielkiego w organizacji emisji monet w Rusi Halickiej) — stanowi mimo to początek późniejszych ukraińskich ba-

¹⁹ Tamże, s. 123.

²⁰ Tamże, s. 127—128.

²¹ F. Piekosiński: *O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV—XV wieku*. Kraków 1878, s. 143—145, 214—215.

²² K. Stronczyński: *Dawne monety polskie dynastii Piastów i Jagiellonów*. T. 3. Piotrków 1885, s. 34—35.

dań naukowych tej tematyki. Należy też uznać zasługi tego badacza polegające na podjęciu próby wyjaśnienia legendy ruskich półgroszy, by na tej podstawie możliwe stało się przedstawienie zmian polityczno-ekonomicznych w Rusi Halickiej w drugiej połowie XIV wieku i na początku XV wieku. Badacz mimo wszystko nie określił swego poglądu na rolę Władysława, stwierdzając, że Ludwik Węgierski widział w nim jedynie swego urzędnika, jednakże sam książę opolski traktował Ruś Halicką jako swoją posiadłość dziedziczną²³.

O biciu monet w czasach władzy Władysława Opolczyka jedynie wspomniął K. Bołsunowski. Wymienił przy tym tylko jeden znany mu typ półgroszy Władysława. Właśnie monety tego rodzaju (z umieszczonym na awersie napisem „WLADISLAUS DUX”, a na rewersie „MONETA RUSSIE” z przedstawieniem lwa) były najliczniej reprezentowane wśród ruskich groszy Władysława, a ich emisja trwała najdłużej: od 1373 do 1376 roku²⁴.

W sprawie stosunku do polityki pieniężnej Władysława podzieleni są też współcześni ukraińscy historycy-numizmatycy, a wśród nich jest M. Kotlar²⁵. Wyodrębnił on sześć typów półgroszy ruskich różniących się wariantami i rozlokowaniem legend. Ujął je w trzy grupy. Do pierwszej M. Kotlar zaliczył monety typu mieszanego z legendami „WLADISLAUS DUX” i „LODVICI R UNGARIE” oraz monety z napisem „MONETA DOI RUCSIE K”, a na odwrocie „WLADISLAUS DUX”; do grupy drugiej monety z napisem na awersie „WLADISLAUS DUX” i rewersie „MONETA RUSSIE” lub też odwrotnie — napisy te znajdują się na różnych stronach monety; do grupy trzeciej wchodziły te monety Władysława, po obu stronach których umieszczono jednakowe napisy „WLADISLAUS DUX”, „MONETA RUSSIE”. Miedziane denary Władysława Opolczyka, zgodnie z poglądem M. Kotlara, przypominają miedziane denary Kazimierza, mają taki sam otok, są podobnie wykonane, jedynie inicjał Kazimierza: „K” został na nich zmieniony na „W”²⁶. W sprawie statusu prawnego Władysława Opolczyka na Rusi badacz zajmuje stanowisko dwuznaczne. Z jednej strony wydaje się wątpliwe, by opolskiego księcia, drugą po królu osobę w państwie polsko-węgierskim, można było uważać za najwykleszego namiestnika Rusi Halickiej, z drugiej strony jednak, jako wasal Ludwika Andegaweńskiego Władysław nie miał prawa do nazywania się panem i dziedzicem kraju (*dominus et heres*). Historyk przychyliła się więc do uznania niepewnego statusu księcia na Rusi, który to stanowił przyczynę niestałości wizerunku typu jego monet²⁷.

²³ W. Ulanicki: *Moskowskij Publicznyj i Rumiancowskij Muzej Numizmatycznej Kabinet*. Wypusk V: *Katalog polskich monet*. Moskwa 1893.

²⁴ К. Болсуновський: *Автономные монеты Галицкой Руси XIV—XV ст.* Київ 1905, s. 11.

²⁵ М. Котляр: *Галицька Русь в II-й пол. XIV—I-й...*, *passim*.

²⁶ Tamże, s. 59—60.

²⁷ Tamże, s. 60—61.

Inny badacz, J. Kuźma, omawiając halickie monety z lat 1350—1408 w duchu idei utrzymującej, że „Ruś Halicka nigdy nie była Polską”, po przeanalizowaniu półgroszy Władysława Opolczyka nieco wyolbrzymił zainteresowanie Ludwika Węgierskiego sprawami Rusi Halickiej. Według niego, Władysław sumiennie wykonywał polecenia węgierskiego króla (nie wykraczając przy tym poza ramy pełnomocnictw namiestnika!) i dzięki jego protekcji organizował bicie halickich monet²⁸.

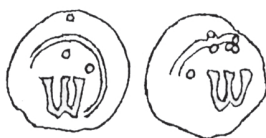
Dane metrologiczne monet, okoliczności ich bicia, wygląd zewnętrzny, stylistyka i ramy czasowe emisji są szczegółowo badane przez współczesnego historyka-numizmatyka A. Kryżaniwskiego. Po przeanalizowaniu 141 srebrnych i 66 miedzianych monet z okresu 1372—1386 autor rozróżnia 8 typów srebrnych groszy i 5 typów denarów miedzianych. Są to następujące warianty: 1) na awersie w legendzie napis: „WLADISLAUS DUX”, w środku inicjał „W”, na rewersie: „MONTA DOI RUCSIE”, w środku lew (1372); 2) na awersie w legendzie napis: „WLADISLAUS DUX”, w środku inicjał „W”, na rewersie lew (1373—1376); 3) na awersie w legendzie napis: „WLADISLAWS DUX”, w środku inicjał „W”, na rewersie napis: „WLADISLAWS DUX”, w środku lew (1376); 4) na awersie w legendzie napis „MONETA RUSSIE”, w środku inicjał „W”, na rewersie napis: „MONETA RUSSIE”, w środku lew (1376); 5) na awersie w legendzie napis: „MONETA RUSSIE”, w środku inicjał „W”, na rewersie napis: „WLADISLAWS DUX”, w środku lew (1376—1379); 6) na awersie w legendzie napis „LODOVICI UNGARIE”, w środku inicjał „L”, na rewersie napis: „WLADISLAUS DUX”, w środku lew (1379); 7) na awersie w legendzie napis: „LODOVICI UNGARIE”, w środku inicjał „L”, na rewersie napis: „MONETA RUSSIE”, w środku lew (1379—1382); 8) na awersie w legendzie napis: „WLADISLAUS DUX”, w środku górnośląski orzeł, na rewersie napis: „MONETA RUSSIE”, w środku lew (1386)²⁹. Na pytanie o charakter władzy Władysława Opolczyka w Rusi Halickiej A. Kryżaniwski udziela następującej odpowiedzi: na monetach nie ma żadnej informacji o podporządkowaniu Rusi Halickiej Węgrom. Poza tym nic nam nie wiadomo o tym, by książę miał przekazywać jakiegokolwiek podatki do węgierskiego skarbu, a istnienie odrębnego od węgierskiego systemu pieniężnego, jak również porównanie napisów na rewersach ruskich groszy Kazimierza Wielkiego (REGIS POLONIAE „Króla Polski” wobec LODVICI: R: UNGARIE „Ludwika K(róla) Węgier”, z których drugi można uznać za niejasny), wskazują na szeroką autonomię Rusi Halickiej w składzie Królestwa Węgier i Polski³⁰. Ze szczególną uwagą badacz odniósł się do ostatniego typu ruskiego grosza wyemitowanego

²⁸ Ю. Кузьма: *Галицькі монети 1350—1408 років...*, s. 102—103, 106—107.

²⁹ А. Крижанівський: *Львівський монетний...*, s. 103—104.

³⁰ Tamże, s. 111—112.

przez Władysława w 1386 roku³¹. Był to nowy i niezwykle rodzaj grosza, jeśli uwzględni się przedstawione na nim: górnosłaskiego orła i lwa Romanowiczów. Według historyka, 12 egzemplarzy monet ostatniej emisji dostarcza nowych danych o okolicznościach ponownego pobytu księcia opolskiego w Rusi Halickiej w latach 1386—1387. Możliwe, że właśnie tym typem grosza Władysław zamierzał przypieczętować nowy, niezależny status ziem halickich, którymi władał na tych samych prawach lennych, co np. ziemią wieluńską, podarowaną mu przez Ludwika Węgierskiego w 1370 roku.

Ryc. 1. Denar ruski Władysława Opolczyka (1372—1378)
(E. Kopicki: *Monety ziemi ruskiej 1353—1408*. „Biuletyn Numizmatyczny” 2003, nr 3 (331), s. 171)

Ryc. 2. Denar ruski Władysława Opolczyka (1372—1378)
(E. Kopicki: *Monety ziemi ruskiej...*, s. 171)

Ryc. 3. Kwartnik ruski Władysława Opolczyka (1372—1378)
(E. Kopicki: *Monety ziemi ruskiej...*, s. 172)

Ryc. 4. Kwartnik ruski Władysława Opolczyka (1386—1387)
(E. Kopicki: *Monety ziemi ruskiej...*, s. 172)

³¹ Tamże, s. 114—115.

Zwróćmy ponadto uwagę, że w badaniach groszy ruskich Władysława Opolczyka polscy i ukraińscy historycy końca XIX i początku XX wieku skłaniali się ku pogładowi o autonomicznym statusie Rusi Halickiej, a Władysława Opolczyka przedstawiali jako wiernego namiestnika Ludwika Węgierskiego, pomniejszając jego rolę i działalność na tym terenie. Pierwsze próby refleksji nad zabytkami numizmatycznymi okresu rządów Władysława w Rusi Halickiej podejmowali ukraińscy historycy od końca lat sześćdziesiątych do lat dziewięćdziesiątych XX wieku, formułując tezę o szerokim zakresie uprawnień władczych księcia.

Kończąc ten przegląd numizmatyczno-historiograficzny, dochodzimy do wniosku, że bicie ruskich półgroszy Władysława Opolczyka (niezależnie od braku symbolicznych oznaczeń: korony, mitry książęcej oraz różnorodności ich typów) świadczy przede wszystkim o dążeniu przez niego do potwierdzenia znaczenia swego statusu „księcia i włodarza Rusi Halickiej”. I nawet jeśli jego działania (w tym wypadku polityka pieniężna) w stosunku do suwerena Ludwika Węgierskiego niezupełnie mieściły się w granicach posiadanych uprawnień, to jednak można je usprawiedliwiać chęcią wykorzystania szansy na utrzymanie państwowości Rusi Halickiej, choćby w zależności lennej od państwa węgierskiego.

Marta Żuk

The nature of ruling of Vladislaus II of Opole in Halicz Russia between 1372—1378 and 1386—1387

A numismato-historiographic perspective

Summary

The author describes numismatic studies on the activity of Vladislaus II of Opole in Halicz Russia in detail. On the basis of the sources, she made an attempt to define the nature of his ruling in this area. She put forward a hypothesis that despite ruling in Halicz Russia on behalf of Louis I of Hungary and, subsequently, queen Mary, he made himself an independent king. Without a doubt, it was thanks to titles, a majestic seal he used to use, as well as the edition of coins struck under his seal. The author showed that latest research done by Ukrainian and Polish numismatics, although they did not agree as to the opinion they held, proves that it is possible to distinguish a few types of silver grosz and copper denar when the duke of Opole ruled in Russia.

Marta Żuk

**Die Macht des Herzogs Wladislaus II. von Oppeln in Rothreußen in den Jahren
1372—1378 u. 1386—1387
(der Gesichtspunkt von Münzkunde und Historiografie)**

Zusammenfassung

In ihrem Artikel bespricht die Verfasserin die numismatischen Forschungen, deren Thema die Tätigkeit des Herzogs Wladislaus II. von Oppeln in Rothreußen war. Anhand der Quellen versuchte sie, den Charakter von der königlichen Macht einzuschätzen und stellte folgende These auf: obwohl Wladislaus II. von Oppeln ein Statthalter von Rothreußen nur in Namen des Königs Ludwig des Großen und dann der Königin Maria war, wandelte er sich zu einem unabhängigen Monarchen. Dazu dienten ihm zweifellos entsprechende Betitelung, prächtiges Siegel und die mit seinem Stempel geprägten Münzen. Die in letzter Zeit von ukrainischen und polnischen Numismatikern durchgeführten Forschungen haben gezeigt — wenn auch diese nicht einstimmig waren — dass unter der Regierung des Oppelner Herzogs in Rothreußen einige Typen der silbernen Groschen und kupfernen Denaren im Umlauf waren.